

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A kontraktuális felelősség általános kimentési rendszere a kialakult bírói gyakorlat tükrében

Szerző:

dr. Bedő Sarolta

bíróági titkár

Szeged, 2022. március 16.

Bevezető

A 2014. március 15. napján hatályban lépett Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) a magyar kártérítési felelősség rendszerét alapjaiban megváltoztatta, ugyanis a kártérítési felelősség korábbi egységes szerkezetét megbontva, szétválasztotta a két felelősségi rendszert: a szerződésen kívül okozott károkért, és szerződésszegéssel okozott károkért való felelősséget. A szétválasztás egyik döntő pontja a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség objektív jogalapra helyezésével, a kimentés megszigorítása volt. A tanulmány fő célja a kontraktuális felelősségi terület általános kimentési rendszerének bemutatása. Ennek során mindenekelőtt röviden betekintést nyújtok a magyar kártérítési felelősség korábbi és hatályos szabályozásába, valamint a két felelősségi rendszer szétválasztásának indokaira. Ezek után a tanulmány témáját adó szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályait ismertetem, azon belül is elsőként a felelősség megállapításának tényállási elemeit, hiszen a felelősség megállapítása nélkül a felelősség alóli mentesülésre sem kerülhet sor. Mindezek után rátérek a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános kimentési rendszerére, melynek keretében a mentesülési feltételeket ismertetem a rendelkezésre álló bírósági gyakorlaton keresztül.

A tanulmány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Deák Ferenc Továbbképző Intézete kártérítési jogi szakjogász képzése keretében a 2020/2021. tanév II. félévében benyújtott szakdolgozatom részét képezi.

I. A kártérítési felelősség rendszerének szabályozása a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényben

Az rPtk. megteremtette a kártérítési felelősség rendszerének egységét azáltal, hogy az rPtk. 318.§-ban¹ foglalt hídszabály alkalmazásával a szerződésszegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait rendelte alkalmazni. A fentiek szerinti egység - többek között - kiterjedt a kimentés szabályaira, továbbá a megtérítendő kár mértékére is. Ennek értelmében a szerződésszegésért való felelősséget a korábbi jogunk felróhatósági alapon szabályozta, melynek következtében a szerződésszegő fél a kárfelelősségi feltételek fennállta esetén a felelősség alól abban az esetben mentesülhetett, ha bizonyította, hogy a szerződésszegéssel összefüggésben felróhatóság nem terheli, tehát a szerződésszegés elkerülése érdekében úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható.²

Az egységes szabályozás a gyakorlatban azt eredményezte, hogy a szerződéses és szerződésen kívüli felelősségi tényállások közötti elhatárolási kérdések legfeljebb csak elméletileg voltak érdekesek, gyakorlati jelentőségük, és következményük nem volt.³

II. A kártérítési felelősség rendszerének hatályos szabályozása: a két felelősségi forma szétválasztása

A kártérítési felelősség rendszerének rPtk-ban foglalt egységét a Ptk. a deliktuális és kontraktuális felelősségi terület szabályainak szétválasztásával megbontotta.

A szerződéses és szerződésen kívüli károkozás szétválasztása két ponton történt: egyrészt a jogalkotó a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség kapcsán szakított a felróhatósági alapú felelősségi rendszerrel, és azt objektív jogalapra helyezte, megszigorítva ezzel a szerződésszegő fél kimentését,⁴ másrészt a károsult vagyonában beállott következménykárok és az elmaradt haszon vonatkozásában a

¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 318. § (1) bekezdése értelmében, a szerződésszegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének - ha a jogszabály kivételt nem tesz - nincs helye.

² VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Jogtár, Ptk.6:142.§-ához.

³ VÉKÁS– GÁRDOS i.m. Ptk.6:142.§-ához.

⁴ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012.

megtérítendő károk mértékét a Ptk. 6:143.§ (2) bekezdésében foglalt előreláthatósági korlát bevezetésével, a szerződéskötéskor előrelátható károkra korlátozta.⁵

Mindezekon túl a Ptk. a két felelősségi terület korábbi egységén nem változtatott, és a 6:144.§ (1)-(2) bekezdéseiben foglalt utaló normával a károsult kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségére, a közös károkozók felelősségére, továbbá - eltérő megállapodás hiányában - a kár fogalmára és a kártérítés módjára a deliktualis kártérítési felelősség szabályait továbbra is megtartotta azzal, hogy a kártérítés méltányosságból történő mérséklésének nincs helye.⁶

A két felelősségi rendszer éles szétválasztása, és eltérő szabályai azt eredményezték, hogy a jogalkotó számára indokoltta vált a kettős jogcímű igények rendezése, és annak törvényi szintre emelése, hogy a felelősségi igények kumulálódása esetén ténylegesen melyik vehető igénybe.⁷ Ezt a jogalkotó a Ptk. 6:145.§-ban foglalt kumulálási tilalom bevezetésével, a non-cumul elv elfogadásával akként szabályozta, hogy kimondta, a jogosult a kártérítési igényét a kötelezettel szemben akkor is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesítheti, ha a kár a kötelezett szerződésen kívül okozott károkért való felelősségét is megalapozza.⁸ Mindez lényegében a jogosult számára kedvezőbb, hiszen egyrészt a kontraktuális felelősség alól a károkozó csak szigorú feltételek fennállta esetén mentesülhet, másrészt nincs lehetőség a kártérítés méltányosságból történő mérséklésére.

A Ptk. hatályba lépését követően a két felelősségi terület szétválasztásával, és a kumulálási tilalommal összefüggésben a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény hatálya alá tartozó ügyekben joggyakorlati problémaként merült fel a jogcímhez kötöttség kérdése, és ennél fogva az, hogy ha a károsult igényét téves jogcím alapján érvényesítette, úgy a Ptk. 6:145.§-ban foglalt anyagi jogi rendelkezés eljárásjogi jogcímhez kötöttséget eredményezett -e, és ezáltal a kereset megalapozatlanságát eredményezte.⁹

⁵ VÉKÁS – GÁRDOS i.m. Ptk.6:142.§-ához.

⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:144.§ (1)-(2) bekezdései.

⁷ BARTA Judit–BARZÓ Tímea–CSÁK Csilla–FAZEKAS Zoltán József–HARSÁNYI Gyöngyi–JAKAB Nóra–JUHÁSZ Ágnes –KENDERES György–KRISTON Edit–MAJOROS Tünde–MÉLYPATAKI Gábor–MISKOLCZI Bodnár Péter–OLAJOS István –PUSZTAHELYI Réka–RÁCZ Zoltán–SÁPI Edit–TÓTH Gergő–TÓTH Hilda–ÚJVÁRINÉ DR. ANTAL Edit: *Magyarázat a kártérítési jogról*. In: Barta Judit–Barzó Tímea–Csák Csilla (szerk.). I. 4/6.

⁸ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:145.§.

⁹ Kúria Pfv.III.20.436/2019/6., Kúria Pfv.III.21.277/2019/7.

Ezzel kapcsolatban a Kúria akként foglalt állást, hogy kimondta, a régi Pp. alapján elbírálandó ügyekben nem érvényesül a jogcímhez kötöttség, ezért a párhuzamos kártérítési igények kizárásáról rendelkező Ptk. 6:145. §-ából sem következik a tévesen, deliktuális felelősség szabályaira alapított kereset megalapozatlansága. Nincs ugyanis eljárásjogi akadálya annak, hogy a bíróság a felek közti jogviszonyt a keresetben foglaltaktól eltérően minősítse, és azt más anyagi jogszabályok alapján bírálja el.¹⁰

A jogcímhez kötöttség körül a jogirodalomban és a bírói gyakorlatban zajló hosszú vitát¹¹ a 2018. január 01-jén hatályba lépett Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX törvény zárta le akként, hogy a 342.§ (3) bekezdésében kimondta, törvény eltérő rendelkezése hiányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított.¹² Mindebből következően tehát nem lesz lehetséges, hogy a bíróság egy kereseti kérelemnek a jogalap téves megjelölése ellenére helyt adjon.

III. A felelősségi rendszerek szétválasztásának indoka

A Ptk. kodifikációja során a két felelősségi terület szétválasztása a károkozó magatartások eltérő természetére tekintettel jelent meg. A Ptk.-hoz fűzött Miniszteri Indokolás (továbbiakban: Indokolás) szerint a deliktuális károkozásnál a relatív kárkötelmet megelőzően a felek között abszolút szerkezetű jogviszony áll fenn, amihez kapcsolódik a károkozás általános tilalma, melynek megsértése alapozza meg a szerződésen kívüli kárfelelősséget. E felelősségi forma esetén tehát a károkozás tilalma szenved sérelmet, és a magatartást az teszi jogellenessé, hogy ahhoz káreredmény kapcsolódik. Ezzel szemben kontraktuális felelősségnél a relatív kárkötelmet megelőzően a felek között már fennáll egy relatív szerkezetű jogviszony, a szerződés, amely meghatározza a szerződő felek egymással szembeni jogait és kötelezettségeit. Ez esetben a károkozó magatartás a szerződésben önként, tudatosan, átgondoltan vállalt szerződéses kötelezettség megszegése.¹³

A károkozó magatartás eltérő természetének következményeit a Ptk. a korábban említettek szerint a felelősség feltételrendszerében vonta le azáltal, hogy megszigorította a szerződésszegő fél felelősség alóli kimentésének feltételeit, továbbá a megtérítendő következménykárok és elmaradt haszon mértékét

¹⁰ Kúria Pfv.III.20.436/2019/6., Kúria Pfv.III.21.277/2019/7.

¹¹ WOPERA Zsuzsa: *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Jogtár, Pp.342.§-ához.

¹² A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 342.§ (3) bekezdése.

¹³ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 585–586.

a szerződéskötéskor előrelátható károkra korlátozta, egészséges egyensúlyi helyzetet teremtve ezzel a felek közötti kockázatelosztás terén.¹⁴

IV. A szerződésszegésért való felelősség megállapításának feltételei

A Ptk. 6:142.§-a értelmében, aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.¹⁵

A Ptk. fenti rendelkezéséből következően tehát a szerződésszegésért való felelősség megállapításához az alábbi konjunktív feltételek fennállása szükséges:

- szerződésszegő magatartás;
- kár;
- okozati összefüggés a szerződésszegő magatartás és a kár között;
- az, hogy a károkozó ne tudja magát kimenteni a felelősség alól.

A szerződésszegésért való felelősség megállapításának tényállási elemei közül az első három feltétel (szerződésszegő magatartás, kár, okozati összefüggés) fennálltának bizonyítása főszabály szerint a jogosultat terheli, ugyanakkor ezen főszabály alól a Ptk. bizonyos esetekben kivételt fogalmaz meg. Ilyen kivétel például a Ptk. 6:158.§-ban szabályozott hibás teljesítés vétele, amikor fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén a bizonyítási teher hat hónapig megfordul. Ez esetben tehát a kötelezettnek kell bizonyítania, hogy a hiba oka a teljesítés időpontja után keletkezett.¹⁶

1. Szerződésszegő magatartás

A kárfelelősség megállapításának alapvető feltétele a szerződésszegés, mely a Ptk. 6:137.§-ban foglalt rendelkezés értelmében akkor valósul meg, ha bármely - akár szerződésben, akár jogszabályban foglalt-

¹⁴ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 585–586.

¹⁵ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:142.§.

¹⁶ VÉKÁS – GÁRDOS i.m. Ptk.6:142.§-ához.

kötelezettség szerződésszerű teljesítése elmarad.¹⁷ A Ptk. e rendelkezéssel lényegében törvényi szintre emelte a Ptk. 6:34.§-ban szabályozott azon elvárást, mely szerint a szerződéseket tartalmuknak megfelelően teljesíteni kell.¹⁸

A szerződésszegés megvalósulhat tevőleges magatartással és mulasztással egyaránt, és vonatkozhat akár főkötelezettség, akár mellékkötelezettség megszegésére. A leggyakrabban előforduló szerződésszegéseket a Ptk. külön nevesíti, ilyen a késedelem, a hibás teljesítés, a teljesítés lehetetlenné válása, a teljesítés megtagadása és a vállalt jognyilatkozat megtételének elmulasztása. Mindezekén túl persze egyéb okok is szerződésszegést eredményezhetnek.¹⁹

A Ptk. 6:137.§-ában foglalt szerződésszegés fogalmából levezethetően a szerződésszegés a teljesítéshez kapcsolódik, ugyanakkor az a szerződés bármely szakaszában bekövetkezhet, így a szerződésszegés típusai szempontjából megkülönböztethetjük a közbenső szerződésszegés, valamint az előzetes szerződésszegés esetét.²⁰

A közbenső szerződésszegés általában mulasztással valósul meg, és a Ptk. 6:150.§-ban foglaltak alapján legtöbbször abban áll, hogy a fél - legyen az akár jogosult, akár kötelezett - elmulasztja megtenni azokat az intézkedéseket vagy nyilatkozatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a másik fél a szerződésből eredő kötelezettségeit megfelelően teljesíthesse. A közbenső szerződésszegés következménye pedig a Ptk. 6:150.§ (2) bekezdése értelmében az, hogy kizárja a másik fél olyan kötelezettségének megszegését, amelynek teljesítését az intézkedés vagy nyilatkozat elmulasztása megakadályozza.²¹

Az előzetes szerződésszegésnek a Ptk. 6:151.§-a két esetkörét szabályozza, a 6:151.§ (1) bekezdésében foglalt késedelem okán, valamint a Ptk. 6:151.§ (2) bekezdésében szabályozott hibás teljesítés okán beálló előzetes szerződésszegést.

¹⁷BARTA-BARZÓ-CSÁK-FAZEKAS-HARSÁNYI-JAKAB-JUHÁSZ-KENDERES-KRISTON-MAJOROS-MÉLYPATAKI-MISKOLCZI BODNÁR-OLAJOS-PUSZTAHELYI-RÁCZ-SÁPI-TÓTH-TÓTH-UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. I. 4/1.

¹⁸ UJVÁRINÉ ANTAL Edit: *Felelősségtan*. Új Magyar Polgári Jog Tankönyv, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2014. 210.

¹⁹BARTA-BARZÓ-CSÁK-FAZEKAS-HARSÁNYI-JAKAB-JUHÁSZ-KENDERES-KRISTON-MAJOROS-MÉLYPATAKI-MISKOLCZI BODNÁR-OLAJOS-PUSZTAHELYI-RÁCZ-SÁPI-TÓTH-TÓTH-UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. I. 4/1.

²⁰ UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. 215–216.

²¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:150.§ (1)-(2) bekezdései.

A késedelem okán beálló szerződésszegés esetén arról van szó, hogy már a teljesítési határidő lejárt előtt nyilvánvaló, hogy a kötelezett a szolgáltatását az esedékességkor nem tudja teljesíteni, és a teljesítés emiatt a jogosultnak már nem áll érdekében. E két konjunktív feltétel fennállta esetén a jogosult gyakorolhatja a késedelemből eredő jogokat.²²

A hibás teljesítés okán bekövetkező előzetes szerződésszegésről a Ptk. 6:151.§ (2) bekezdése értelmében akkor beszélünk, ha a teljesítési határidő lejárt előtt nyilvánvalóvá válik, hogy a teljesítés hibás lesz, a kötelezettnek azonban lehetősége van a jogosult által tűzött határidőben a hiba kijavítására vagy kicserélésre. Amennyiben ez a határidő eredménytelenül telik el, akkor a jogosult gyakorolhatja a hibás teljesítésből eredő jogokat.²³

A szerződésszegés típusai kapcsán kiemelést érdemel továbbá a részleges szerződésszegés esete is, amely kizárólag osztható szolgáltatások esetén értelmezhető.²⁴ Részleges szerződésszegés esetén a Ptk.6:149.§-ban foglaltak szerint a szerződésszegés a szolgáltatás egy részére vonatkozik, és a szerződésszegés jogkövetkezményei is kizárólag erre az érintett részre állnak be, kivéve, ha a jogkövetkezmények részleges alkalmazása a jogosult lényeges jogi érdekét sérti.²⁵

2. Kár

Hatályos jogunkban a kár fogalma alatt a vagyoni károkat értjük, amely a Ptk. 6:144.§ (2) bekezdése folytán alkalmazandó Ptk. 6:522.§ (2) bekezdése értelmében magában foglalja:

- a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést (damnum emergens),
- az elmaradt vagyoni előnyt (lucrum cessans),
- a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket.²⁶

A vagyonban beállott értékcsökkenés, vagy másként tényleges kár, azzal az értékkel egyenlő, amelytől a károsult valamely dolog elpusztulása vagy megsérülése kapcsán elesik.²⁷

²² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:151.§ (1) bekezdése.

²³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:151.§ (2) bekezdése.

²⁴ BARTA-BARZÓ-CSÁK-FAZEKAS-HARSÁNYI-JAKAB-JUHÁSZ-KENDERES-KRISTON-MAJOROS-MÉLYPATAKI-MISKOLCZI BODNÁR-OLAJOS-PUSZTAHELYI-RÁCZ-SÁPI-TÓTH-TÓTH-UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. I. 4/3.2.

²⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:149.§.

²⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:522.§ (2) bekezdése.

²⁷ UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. 61.

Az elmaradt vagyoni előny az az érték, amellyel a károsult vagyona gyarapodott volna, ha a károkozás nem következik be, míg a vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek alatt azokat a költségeket értjük, amelyek ugyancsak csökkentik a károsult vagyonát, azonban azokat nem közvetlenül a károsító magatartás váltja ki, hanem a károsító magatartás hatására a károsult elhatározása.²⁸

Megjegyzendő, hogy a Ptk. a korábbi jogunktól eltérően a nem vagyoni kár fogalmát, valamint a nem vagyoni kártérítés jogintézményét már nem ismeri, azok helyébe a személyiségi jogok megsértéséhez kapcsolódó sérelemdíj jogintézménye lépett.

3. Okozati összefüggés a szerződésszegés, valamint a kár között

Az okozati összefüggést illetően különböző elméletek alakultak azzal összefüggésben, hogy a ténybeli és a jogi okozatosságot is egyaránt vizsgálni kell-e, és ha igen, úgy milyen tartalommal. Az Indokolás több helyen hivatkozik a Bécsi Vételi Egyezményre, amely okozatossági összefüggés alatt csak a ténybeli okozatosságot érti. Ennek lényege szerint pedig minden szerződésszegés okozatos, ami nélkül a kár nem következett volna be. Ugyanakkor az Indokolás szövege mégis arra enged következtetni, hogy a gyakorlatban a ténybeli okozatosság mellett a jogi okozatosságot, tehát azt is vizsgálni kell, hogy a kár a szerződésszegés tipikus következménye volt -e.²⁹

V. A kontraktuális felelősség általános kimentési rendszere visszerhes szerződések esetében

A Ptk. kontraktuális felelősségi rendszerének legfontosabb újítása a korábban említettek szerint a kontraktuális felelősség objektív jogalapra helyezése, melynek eredménye -többek között- a kimentés szabályainak megszigorítása volt. A kimentés feltételrendszerének kialakításához mintaként a Bécsi

²⁸BARTA-BARZÓ-CSÁK-FAZEKAS-HARSÁNYI-JAKAB-JUHÁSZ-KENDERES-KRISTON-MAJOROS-MÉLYPATAKI-MISKOLCZI BODNÁR-OLAJOS-PUSZTAHELYI-RÁCZ-SÁPI-TÓTH-TÓTH-UJVÁRINÉ DR. ANTAL i.m. I.rész, 3/1.3.2.

²⁹ BÍRÓ György-CSEH Attila-FARKAS Attila László-FUGLINSZKY Ádám-KISFALUDI András-MOLNÁR Ambrus-PETRIK Béla-POMEISL András-VÉKÁS Lajos-WELLMANN György: *Polgári Jog, Kötelmi jog, Első és Második rész, Harmadik, átdolgozott, bővített kiadás, Az új Ptk. magyarázata*. In: WELLMANN György (szerk.). V.kötet., HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018. 314–315.

Vételi Egyezmény 79. cikkének (1) bekezdése³⁰ szolgált, a jogalkotó a kimentési feltételek szabályát lényegében a Bécsi Vételi Egyezményből átvette.³¹

A Ptk. 6:142.§-a a visszterhes szerződések vonatkozásában általános jelleggel kimondja, aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.³²

A Ptk. fenti rendelkezéséből, továbbá az előző pontban ismertetettekből következően tehát, amennyiben a kárfelelősség feltételei fennállnak, azokat a jogosult bizonyította, úgy a szerződésszegő fél - amennyiben a kárt ő okozta- automatikusan kártérítést fizet, kivéve, ha a Ptk. 6:142.§ második fordulatában szabályozott három együttes feltétel bizonyításával a felelősség alól mentessül.

A hármas kimentési feltétel kapcsán a bizonyítási teher a károkozón nyugszik, ugyanakkor annak szabályát némileg árnyékolja, hogy a károkozó által bizonyított tények és körülmények minősítése bírói mérlegelést kívánó jogkérdés.³³

Fontos kiemelni, hogy a Ptk. 6:142.§-ban foglalt rendelkezés diszpozitív norma, attól a felek a szerződési szabadság folytán egyező akarattal eltérhetnek, és a szerződésben szigorúbb vagy enyhébb kimentési feltételeket is meghatározhatnak, sőt annak sincs akadálya, hogy a szerződés értelmező rendelkezésében körülírják például, hogy az egymás közti viszonyukban mit értenek a vis maior fogalma alatt.³⁴ Ugyanakkor a diszpozitivitást a Ptk. nem korlátlanul biztosítja a felek számára. Korlátot jelentenek egyrészt a Ptk. érvénytelenségi szabályai (például semmisség, tisztességtelen szerződési kikötés) és alapvető rendelkezései (például jóhiszeműség), másrészt - miután az enyhébb felelősségi feltételek lényegében felelősségkorlátozást jelentenek- így irányadóak a Ptk. 6:152.§-ban foglalt felelősségkorlátozásra, valamint felelősségkizárásra vonatkozó rendelkezései.³⁵

³⁰ Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 79. cikk (1) bekezdése: Nem tehető felelőssé a fél valamely kötelezettségének elmulasztásáért, ha bizonyítja, hogy azt olyan akadály okozta, amelyet el nem háríthatott, s ésszerűen az sem volt elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállyal számoljon, azt elhárítsa vagy következményeinek elejét vegye.

³¹ BÍRÓ-CSEH-FARKAS-FUGLINSZKY-KISFALUDI-MOLNÁR-PETRIK-POMEISL-VÉKÁS-WELLMANN i.m. 318.

³² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:142§.

³³ BÍRÓ-CSEH-FARKAS-FUGLINSZKY-KISFALUDI-MOLNÁR-PETRIK-POMEISL-VÉKÁS-WELLMANN i.m. 317.

³⁴ Kúria Pf.v.21.029/2017/10., Fővárosi Ítéletábla 3.Pf.20.240/2019/8/II.

³⁵ BÍRÓ-CSEH-FARKAS-FUGLINSZKY-KISFALUDI-MOLNÁR-PETRIK-POMEISL-VÉKÁS-WELLMANN i.m. 326-327.

Az alábbiakban a visszterhes szerződéseknél irányadó általános kimentési feltételeket mutatom be, ismertetve néhány bírósági joggyakorlatot is.

1. A károkozó ellenőrzési körén kívül eső körülmény

A mentesülés feltételeként elsőként a Ptk. 6:142.§-a azt kívánja meg, hogy a károkozó körülmény a fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel. A bírói gyakorlat e feltételt lényegében a mentesülés alapvető feltételeként kezeli: amennyiben ugyanis e feltételt a károkozó nem bizonyítja, úgy a kimentés további feltételeit a bíróságnak már nem is kell vizsgálnia, a károkozó kimentése eredménytelen.³⁶

Így foglalt állást a Fővárosi Ítéltábla is egy közzétett határozatában, amikor kimondta, miután a felperes elismerte, hogy a buszsofőr a kijelölt megállóhelyen a felperes ellenőrzési körében felmerült okból nem állt meg, a kárfelelősségi alóli mentesülés további feltételeinek vizsgálata szükségtelen.³⁷

Az ellenőrzési körön kívül eső körülmény fogalmi elemeit a Ptk. nem határozza meg, ugyanakkor az Indokolás, valamint a kapcsolódó kommentárok is ellenőrzési körön kívülinek általában azokat a körülményeket tekintik, amelyekre a fél nem képes hatást gyakorolni, tehát az úgynevezett külső vis maior esetei tartoznak ebbe a körbe.³⁸

A vis maior fogalmi elemeit a Ptk. nem határozza meg, azonban a kialakult bírói gyakorlat az olyan ellenállhatatlan erőt kezeli vis maiorként, amely olyan mértékű erőt, eseményt jelent, melynek egyetlen ember sem tud ellenállni, amelyet senki nem tud elhárítani. Az ilyen események abszolút jellegűek, nem annak van jelentősége tehát, hogy az adott személy tud-e ellenük védekezni vagy sem, hanem annak, hogy akad-e olyan ember, aki a vis maiornak minősülő eseményt el tudná hárítani. Ebből következően az ilyen esemény, erő hatása nem csupán abban áll, hogy az érvényesen létrejött szerződés teljesítését megnehezíti, hanem azt emberi erővel el nem hárítható módon lehetetlenné teszi.³⁹

³⁶ VÉKÁS Lajos: Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban. *Magyar Jog*, 2020/10. 561.

³⁷ Fővárosi Ítéltábla Pf.21.123/2016/4.

³⁸ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 587.

³⁹ Kúria Pfv.I.20.422/2013/5.

A vonatkozó szakirodalom a külső vis maior tekintetében példaként az alábbiakat említi:

- természeti katasztrófák (földrengés, árvíz stb.);
- bizonyos politikai-társadalmi események (háború, forradalom);
- bizonyos állami intézkedések (embargó, behozatali és kiviteli vámok);
- súlyos üzemzavarok;
- szerződés teljesítését lehetetlenné tevő radikális piaci változások (drasztikus árrobbanás).⁴⁰

Vékás Lajos, valamint Kemenes István álláspontja szerint az a tény, hogy egy körülményre a fél képes-e hatást gyakorolni, nem azt a kérdést dönti el, hogy az adott körülmény ellenőrzési körön kívüli vagy belüli, hanem sokkal inkább a mentesülés második fordulatára, vagyis arra a kérdésre ad választ, hogy ezt a körülményt a szerződésszegő fél a szerződéskötés időpontjában előre látta-e.^{41 42}

Ez a meghatározás álláspontom szerint is helyesebb, mert előfordulhatnak a gyakorlatban olyan körülmények, melyek ellenőrzési körbe esnek annak ellenére, hogy azok a szerződésszegő fél által nem voltak befolyásolhatók. Így például a szerződésszegő fél ellenőrzési körébe tartozónak (úgynevezett belső vis maiornak) tekinti a bírói gyakorlat a beszerzési nehézségeket, a teljesítéshez szükséges pénzügyi helyzetet, a pénzügyi teljesítőképességet, vagy a piaci körülmények változását. Sőt előfordulhat olyan eset is, amikor kétségtelen, hogy az adott körülmény külső vis maior, azonban mégsem vezet mentesüléshez.⁴³ Mindebből következően tehát a bíróságoknak mindig az adott eset összes körülményét mérlegelve és értékelve kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy az adott körülmény ellenőrzési körön kívül eső körülményként minősül-e.⁴⁴

A gyakorlatban értelmezési nehézséget okoz a kimentési feltételek körében tárgyalt „ellenőrzési kör”, valamint a veszélyes üzemi felelősségnél a Ptk. 6:535.§ (1) bekezdésében⁴⁵ megfogalmazott „tevékenységi kör” elhatárolása. Az nem vitás, hogy a szerződésszegésért való kimentés feltételrendszere a veszélyes üzemi felelősség feltételeihez közel áll, ugyanakkor a két fogalom nem

⁴⁰ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 587.

⁴¹ VÉKÁS i.m. 560–561.

⁴² KEMENES István: A kontraktuális kártérítés egyes kérdései. *Magyar Jog* 2017/1. 2–3.

⁴³ VÉKÁS i.m. 560–561.

⁴⁴ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 587.

⁴⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 6:535.§ (1) bekezdése alapján, aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.

azonos. A kettő közötti kapcsolatot az dönti el, hogy a szerződésszegő magatartás veszélyes üzemi tevékenységgel valósul-e meg. Amennyiben igen, úgy lényegében a két felelősség (kontraktuális és objektív veszélyes üzemi felelősség) tartalmilag nem különbözik egymástól. Ugyanakkor abban az esetben, ha a szerződésszegő magatartás nem veszélyes üzemi tevékenységgel valósul meg, akkor az „ellenőrzési kör” fogalmára a szerződésszegésért való felelősségre alóli mentesülés szabályai az irányadók.⁴⁶

Az ellenőrzési körön kívül eső körülmény vonatkozásában a Fővárosi Ítéltábla egy viszonylag friss, 2020. évben közzétett határozatában akként foglalt állást, hogy a perbeli esetben az alperesi vállalkozás a kimentés első feltétele kapcsán alappal nem hivatkozhatott arra, hogy a teljesítési határidő be nem tartását, és ennél fogva a késedelmet a kivitelezés során az érdekkörén kívül eső körülmény, egészen pontosan az okozta, hogy az Aranyhegyi-patak feletti híd alapozásának felperes által átadott tervei állékonyasági szempontból nem voltak megfelelőek. Az ugyanis az alperesi vállalkozástól, - mint jelentős tapasztalattal rendelkező szakcégtől - elvárható volt, hogy az Aranyhegyi-patak hídja kiviteli terveinek elkészítése során figyelemmel legyen a területen különösen fontos örökségvédelmi szempontokra, és amennyiben szükséges, a szakhatósággal megfelelő időben egyeztessen annak érdekében, hogy olyan alapozási módszert válasszon, ami az adott területen alkalmazható, és ennél fogva ténylegesen megvalósítható tervek készüljenek. A bíróság a határozat indoklásában utalt arra, hogy a felek között létrejött szerződéses megállapodás 2. pontja értelmében a szerződés tárgya a megállóhely áthelyezéséhez szükséges munkák (vasúti pálya, biztosítóberendezés, távközlés, útépités, közműkiváltás, hídépítés) tervezését, és kiviteli tervek készítését is magában foglalta, továbbá, hogy a felek a szerződési feltételekben rögzítették, a tervek hibáiért, esetleges késedelmes szolgáltatásáért a megrendelő felperes nem felel, ellenben az alperesi vállalkozó teljes mértékben felel a tervek tartalmáért.⁴⁷

Ugyancsak a Fővárosi Ítéltábla egy 2017. évben közzétett határozatában az alperes ellenőrzési körébe eső körülménynek tekintette a tó partján álló alperesi szálloda vonatkozásában azt a körülményt, hogy a perben nem álló önkormányzat által elrendelt elsőfokú víz- és kárelhárítási készültség megszűnését

⁴⁶ CSÖNDES Mónika: A szerződésszegésért való kártérítési felelősség általános szabályaival (Ptk.6:141-6:148.§) kapcsolatos jogértelmezési kérdések. *Küriaí Döntések 2020/2.-Fórum*, Jogtár, Budapest, 2019. 3.

⁴⁷ Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.438/2020/5-II.

követően indokoltan fenntartott homokzsák rendszer vonatkozásában, az alperes nem kezdeményezte a gát részleges megbontását, továbbá nem hozott olyan intézkedéseket (pl. figyelmeztető tábla kihelyezése, segítő személyzet alkalmazása), amelyek biztosították volna a felperes számára az alpereshez tartozó partszakasz vonatkozásában a tóhoz való biztonságos lejutást. A bíróság határozata indokolásában kiemelte, hogy az alperesi szállodához tartozó partszakaszhoz egyetlen szilárd burkolatos úgy vezetett le, továbbá, hogy az alperes tudomással bírt arról, hogy a vizes nejlon homokzsákokon való átkelés a szálloda vendégire nézve balesetveszélyes.⁴⁸

Hasonlóan a Fővárosi Ítéltábla mondta ki, hogy az alperes alappal nem hivatkozhat arra, hogy csak a holttest átvételekor szembesült azzal, hogy a holttestnek a halottkezeléssel összefüggésben olyan hibái vannak, amelyek a ravatalt elnehezítik vagy egyébként esztétikailag problémássá tehetik, hiszen a felek között létrejött szerződésben vállalt kötelezettsége alapján az alperes feladata volt az, hogy a holttestet megfelelő módon helyezze el a koporsóban, a holttesten látható foltokat, esetleges kötözőanyagot eltávolítsa, láthatatlanná tegye, továbbá a ruházatot a holttestre megfelelően adja rá. Ennél fogva olyan időben kellett volna a holttest átvételéről, elszállításáról gondoskodnia, amely időn belül a vállalt kötelezettségét teljesíteni tudja. Minderre tekintettel a Fővárosi Ítéltábla az alperesi vállalkozás ellenőrzési körébe eső körülményként értékelte azt a körülményt, hogy az alperes a holttestet a koporsóban nem megfelelően helyezte el, hogy a holttest magából szagot árasztott, továbbá, hogy a ruházatot a holttestre nem megfelelően adta rá.⁴⁹

2. Előre nem látható körülmény

A kimentés második feltétele, hogy az ellenőrzési körön kívül eső körülmény a szerződéskötés időpontjában nem volt előrelátható. Nem ad ugyanis alapot a kimentésre az olyan körülmény, amely ugyan a károkozó ellenőrzési körén kívül esik, viszont azzal a szerződéskötés időpontjában a károkozónak objektíve, azaz a szerződésszegő fél helyzetében lévő személyek mércéjével mérve, számolnia kellett.⁵⁰ A kimentési feltételek között szereplő előreláthatóságot tehát mindig a szerződéskötés időpontjára

⁴⁸ Fővárosi Ítéltábla Pf.6.20.052/2017/5.

⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla Pf.21.029/2016/6.

⁵⁰ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 587 – 588.

vetítve, és mindig objektív, vagyis nem a szerződésszegő, hanem egy, a szerződésszegő fél helyében lévő személy (ideáltipikus kötelezett) mércéjével kell vizsgálni.

A fenti kimentési feltétellel kapcsolatban felmerült jogalkalmazási kérdés az előreláthatóság tartós jogviszonyokban történő alkalmazása, vagyis amikor a szerződés megkötése és a szerződésszegés között huzamosabb idő eltelik. Egyes álláspontok szerint az ilyen jogviszonyokban az időmúlásra tekintettel az előreláthatóság bizonyítása megnehezül, ami adott esetben azt is eredményezheti, hogy a károkozó nem tudja magát kimenteni a felelősség alól.

Egy másik álláspont szerint az ilyen tartós jogviszonyok egy része gondossági kötelelem, melyek esetén a felelősség alóli mentesülés feltételrendszerét nem is kell vizsgálni, hiszen, ha a kötelezett kellő gondossággal járt el, úgy a kárfelelősség megállapítására nem kerülhet sor, így nem áll fenn kárfelelősség, ami alól ki kellene magát mentenie.⁵¹

Az előreláthatóság tartós jogviszonyokban történő alkalmazása kapcsán végül elfogadottként az az álláspont alakult ki, hogy azt mindig a jogviszony típusából kiindulva kell vizsgálni, és a jogviszony természete szerint kell megítélni.⁵²

Az előreláthatóság vonatkozásában a Szegedi Járásbíróság egy 2017. évben meghozott határozatában akként foglalt állást, hogy a meggysszezon utolsó harmadában és lokálisan jelentkező tavaszi fagykárak és májusi jégesők a -többek között- dobozos és üveges meggy gyártásával foglalkozó vállalkozás számára ugyan ellenőrzési körön kívül felmerülő körülménynek minősülnek, ugyanakkor az ilyen események okozta terméskiesést az ezen ágazatban tevékenykedő, professzionálisan működő vállalkozásnak a szerződéskötés időszakában nyilvánvalóan ismernie kellett.⁵³

A téma kapcsán indokoltnak tartom megemlíteni, hogy a kimentési feltételek között szabályozott előreláthatóság, és a Ptk. 6:143.§ (2) bekezdésében⁵⁴ foglalt, megtérítendő kár mértékére vonatkozó

⁵¹ CSÖNDES i.m. 3.

⁵² CSÖNDES i.m. 3.

⁵³ Szegedi Járásbíróság 6.G.40.102/2017/22.

⁵⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:143.§ (2) bekezdése értelmében, a szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár, mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt.

előreláthatóság nem ugyanaz, nem ugyanarra vonatkozik. A Ptk. 6:142.§-ban foglalt előreláthatóság - mint ahogyan azt jelen alcímben is láthattuk - a kimentés egyik feltétele, mely a szerződés teljesítésének akadályára vonatkozik. Ezzel szemben a Ptk. 6:143.§ (2) bekezdése szerinti előreláthatóság a szerződésszegés miatt bekövetkezett kárra vonatkozik, melynek lényegében előfeltétele, hogy a károkozó a 6:142.§-ában foglaltak szerint nem tudta magát kimenteni, hiszen a kimentés sikerétől függ a károkért való felelősség.⁵⁵ Ugyanakkor a két előreláthatóság a IV. pontban foglaltak szerint mégis szorosan összefügg egymással, hiszen a szigorú kimentési feltételek, és a kár nagyságának korlátozása a felek viszonyában a kockázatmegosztás terén egyensúlyt teremtet.⁵⁶

3. A körülmény elkerülésének, illetve a kár elhárításának el nem várható volta

Az Indokolás e kimentési feltétel értelmezése kapcsán iránymutatást nem ad, csupán annyit rögzít, hogy a kár elkerülésének, illetve elhárításának el nem várható voltát - ellentétben a kimentés második feltételeként tárgyalt előreláthatóságtól - a szerződésszegés időpontjában kell vizsgálni.

Vékás Lajos és Kemenes István első kimentési feltétel (ellenőrzési körön kívül eső körülmény) kapcsán ismertetett logikai okfejtése alapján egy körülmény akkor elkerülhetetlen, illetve a kár akkor elháríthatatlan, ha azt a fél nem képes befolyásolni, továbbá arra nem képes hatást gyakorolni.^{57 58}

Ezzel szemben nem ennyire egyértelmű a kimentési feltételben megfogalmazott elvárhatóság kritériuma. Jogértelmezési kérdésként merült fel ugyanis, hogy a kimentési feltételben megfogalmazott „elvárhatóság” kritériuma a deliktuális felelősségnél megismert felróhatósággal összefüggésbe hozható-e, vagy pedig attól eltérő kritériumként tekintendő.

Vékás Lajos álláspontja szerint a kimentési feltételek között tárgyalt elvárhatóság lényegében azonos a magyar polgári jogban alapvető tételként megfogalmazott Ptk. 1:4.§ (1) bekezdésében⁵⁹rögzített

⁵⁵ BÍRÓ–CSEH–FARKAS–FUGLINSZKY–KISFALUDI–MOLNÁR–PETRIK–POMEISL–VÉKÁS–WELLMANN i.m. 331.

⁵⁶ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 586.

⁵⁷ KEMENES i.m. 3.

⁵⁸ VÉKÁS i.m. 562.

⁵⁹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 1:4.§ (1) bekezdése értelmében, ha e törvény eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

elvárhatósággal, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy az elvárhatóságnak csak a kimentés harmadik feltételének vizsgálata szempontjából van jelentősége.⁶⁰

Kemenes István ezzel szemben úgy foglalt állást, hogy a kimentési feltételek között szabályozott elvárhatóságnak a felróhatósághoz nincs köze, az sokkal inkább az „elháríthatatlan” észszerű határát jelöli ki.⁶¹

Csehi Zoltán elvárhatósággal kapcsolatos álláspontja szerint a jogalkotó elvárja a kötelezett aktív, tevőleges kármegelőző, kárelhárító magatartását, feltéve, hogy ennek kifejtésére reális lehetősége volt⁶², míg Leszkoven László és Fuglinszky Ádám szerint a szerződésszegést eredményező körülmény elkerülésére, mind a fenyegető, avagy már bekövetkezett kár elhárítására törekednie kell a kötelezettnek.⁶³

További kérdést vet fel, és ezáltal értelmezési problémához vezethet a kimentési feltételben használt „vagy” kötőszó használata. Vékás Lajos és Leszkoven László véleménye szerint a törvényszövegből egyértelműen konjunktivitás következik⁶⁴, a „vagy” kötőszó tehát semmiképp nem vagylagosságot, hanem együttességet jelet, a károkozónak a kár elkerülésére és elhárítására egyaránt törekednie kell.⁶⁵ Nem elegendő tehát a károkozónak csak az egyik vagy másik feltétel teljesülését bizonyítania.

A Szegedi Járásbíróság egy határozatában kimondta, elvárható lett volna a - többek között - dobozos és üveges meggy gyártásával foglalkozó, professzionálisan működő felperesi vállalkozástól, hogy más hazai konzervüzemhez hasonlóan a meggysszezon utolsó harmadában és lokálisan jelentkező tavaszi fagykárok és jégesők okozta termés kiesést más forrásból beszerezze, és a kár következményét elhárítsa.⁶⁶

⁶⁰ VÉKÁS – GÁRDOS i.m. 6:142.§-ához.

⁶¹ KEMENES i.m. 3.

⁶² CSÖNDES i.m.5.

⁶³ BÍRÓ–CSEH–FARKAS–FUGLINSZKY–KISFALUDI–MOLNÁR–PETRIK–POMEISL–VÉKÁS–WELLMANN i.m. 325.

⁶⁴ CSÖNDES i.m.5.

⁶⁵ VÉKÁS i.m. 562.

⁶⁶ Szegedi Járásbíróság 6.G.40.102/2017/22.

Összegzés

A tanulmány bevezető részében célként fogalmaztam meg a kártérítési felelősség kontraktuális szerződésekre irányadó általános kimentési feltételeinek bemutatását. Ennek során röviden bemutattam a kimentést időben és logikai szempontból is megelőző kárfelelősségi tényállási elemeket, majd rátértem a kimentés átfogó bemutatására. A kimentés általános szabályai, valamint a rendelkezésre álló bírósági joggyakorlat tükrében, a kimentéssel összefüggésben levonható legfontosabb következtetés álláspontom szerint az, hogy azok kapcsán a bírói mérlegelés hangsúlyos szerepet kap. Az ítéletekből is jól látható, nem lehet feketén vagy fehéren definiálni az egyes kimentési feltételeket, azok kimentésre való alkalmassága kapcsán mindig az egyedi ügy összes körülményének mérlegelése és értékelése mellett kell állást foglalni.

Irodalomjegyzék

- Barta Judit-Barzó Tímea-Csák Csilla-Fazekas Zoltán József-Harsányi Gyöngyi-Jakab Nóra-Juhász Ágnes -Kenderes György-Kriston Edit-Majoros Tünde-Mélypataki Gábor-Miskolczi Bodnár Péter-Olajos István -Pusztahelyi Réka-Rácz Zoltán-Sápi Edit-Tóth Gergő-Tóth Hilda-Ujváriné dr. Antal Edit: *Magyarázat a kártérítési jogról*. In: Barta Judit-Barzó Tímea-Csák Csilla (szerk.). Jogtár.
- Bíró György-Cseh Attila-Farkas Attila László-Fuglinszky Ádám-Kisfaludi András-Molnár Ambrus-Petrik Béla-Pomeisl András-Vékás Lajos-Wellmann György: *Polgári Jog, Kötelmi jog, Az új Ptk. magyarázata V/Vl*. In: Wellmann György (szerk.). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018.
- Csöndes Mónika: *A szerződésszegésért való kártérítési felelősség általános szabályaival (Ptk.6:141-6:148.§) kapcsolatos jogértelmezési kérdések*. Kúriai Döntések 2020/2. -Fórum-Budapest, 2019., Jogtár.
- Kemenes István: *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései*. Magyar Jog, 2017/1.
- Ujváriné Antal Edit: *Felelősségtan*. Új Magyar Polgári Jog Tankönyv, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2014.
- Vékás Lajos, Gárdos Péter: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Jogtár kommentár.
- Vékás Lajos: *Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban*. Magyar Jog, 2020/10.sz.
- T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, Budapest, 2012.
- Wopera Zsuzsa: *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Jogtár.

Jogsabályok

- Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
- Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelet

Bíróági gyakorlat

- Kúria Pfv.III.20.436/2019/6.
- Kúria Pfv.III.21.277/2019/7.
- Kúria Pfv.V.21.029/2017/10.
- Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.240/2019/8/II.
- Kúria, Pfv.I.20.422/2013/5.
- Fővárosi Ítéltábla, 20.Gf.40.438/2020/5-II.
- Fővárosi Ítéltábla, Pf.6.20.052/2017/5.
- Fővárosi Ítéltábla, Pf.21.029/2016/6.
- Szegedi Járásbíróság, 6.G.40.102/2017/22.